

Recensie: Alex van Ligten – Vertalen van verdriet

RECENSIE | 9 OKT 2014 DOOR COEN PEPPELENBOS | GEEN REACTIES

Een jaar later

Op 9 oktober 2013 maakte Gideon van Ligten, oud-Tzum-redacteur, een einde aan zijn leven. Hij was net door de bestuurders van zijn voetbalclub ontslagen omdat hij niet over de juiste papieren beschikte, papieren die de KNVB – onder dreiging van boetes en puntenaftrek – eist van voetbalclubs. Dat ontslag sloeg het laatste houvast onder het leven van de trainer uit Tolbert weg. Theoloog Alex van Ligten, vader van Gideon, krijgt het bericht van de dood van zijn zoon vlak voordat hij gaat eten. Een feestelijk maal, want hij is jarig die dag.

In *Vertalen van verdriet* beschrijft Van Ligten het leven van zijn zoon en probeert hij in taal te vangen wat hij in het echt is kwijtgeraakt. De titel van het boek heeft natuurlijk de betekenis dat Van Ligten poogt zijn verdriet onder woorden te brengen, maar het heeft ook de betekenis dat hij niets anders kon doen dan waar hij goed in is en dat is vertalen. Uit het Herbreuws vertaalt hij woord voor woord Richter 6, 7 en 8, het verhaal van Gideon. Het vertalen van dat Bijbelverhaal zorgt voor associaties over zijn zoon. Ondanks het onderwerp van het boek gebeurt dat met een lichte toets.

Als mensen vertederd vroegen wat die naam betekende – want bijbelse namen hebben vaak van die móóie betekenissen! – dan zei ik: 'Houwdegen, Omhakker van bomen.' Dus dat viel dan reuze tegen.

Ik weet niet of Van Ligten het zo bedoeld heeft, maar binnen het boek werkt het minutieus vertalen van het Richterendeel, waarbij Van Ligten zijn kennis kan laten zien van elke zin die hij onder handen neemt, als contrast met wat hij vertelt over het leven van zijn zoon. Na zijn dood bleek dat Gideon verstrikt was in een web van leugens, dat hij hoge (maar niet onoverkomelijke) schulden had. Uiteindelijk moet Alex van Ligten erkennen

dat hij niet helemaal in dat leven kon doordringen. Dat een leven van een zoon in zijn uiteindelijke fatale keuzes zelfs voor een vader onbegrijpelijk blijft.

Ik was vooraf, want ik ken de vader van Gideon niet echt, bang dat een oud-predikant misschien troost zou zoeken en vinden in het geloof en daarvan verslag zou doen in een boek. Maar Alex van Ligten bewandelt gelukkig niet die platgetreden paden. Sterker nog: dit is een theoloog die vloekt in het boek, al is het in een drieletterafkorting. Er wordt, godzijdank, geen enkele zin gevonden in de dood van zijn zoon. Op sommige plekken is Vertalen van verdriet zelfs een woedend boek, bijvoorbeeld als Van Ligten de opname van een herdenkingsbijeenkomst ziet van de laatste club waar Gideon trainer was en een KNVB-official het woord neemt.

De toespraak wekte de indruk dat Gideon een einde aan zijn verbintenis met de voetbalwereld had gemaakt, niet aan zijn leven. Dat kwam op geen enkel moment naar voren, laat staan de wijze waarop hij dat had gedaan. En van enig schuldbewustzijn dat hij het juist daags na zijn ontslag had gedaan, een ontslag waarop door de voetbalbond was aangedrongen via boetedreigementen, was al helemaal geen sprake. Nu kun je denken wat ik ook dacht: trut! Dat is slechts voor een deel terecht. Want dit is wat bestuurders met een bestuursverstandsbeperking doen: overal overheen kijken, bij voorbaat ontkennen dat er ook maar iets negatiefs voor hun rekening kan komen, oftewel: bij alle overwinningen de eer mee willen opstrijken en bij slechte resultaten de andere kant uitkijken [...]

Dat heb ik tegen besturen en alles wat erop lijkt. Er zitten mensen in, die, als ze het woord gaan voeren, niet recht uit hun hart spreken, maar 'namens' hun instelling, die de kilte van hun kutorganisatie de zaal inblazen in plaats van de warmte van de werkelijk betrokkenen te koesteren.

Wat Van Ligten ook onder ogen moet zien, is de datum van de zelfmoord. 'Jezelf doden op de verjaardag van je vader. het zou in een Sophocles- of Shakespearedrama niet hebben misstaan als een soort eindafrekening van een in het nauw gedreven kind met de ouder.' Maar hoe hij ook nadenkt, hij kan niet iets bedenken wat tussen hen in staat. In dat hoofdstuk, waarin Van Ligten een oorzaak voor de zelfmoord zoekt in de relatie die tussen hen beiden bestond, spreekt hij zijn zoon rechtstreeks aan en is hij naakter en machtelozer dan elders.

Het is zelfs in zekere zin het omgekeerde: ik zou nog liever willen dat je iets met mij te verhapstukken had gehad en dat dit de aanwijsbare aanleiding was geweest voor je zelfmoord. Elke aanwijsbare aanleiding was beter geweest. Want zonder dat is er dus een moment, een tijd, God weet hoe

lang, geweest dat je totaal alleen geweest bent, van alles en iedereen verlaten. Dat is niet te verdragen.

Vergeef me dat ik enkele heftige passages uit het boek citeer. Die doen wel recht aan de toon en de intentie van de schrijver, maar geven slechts een deel van de inhoud weer. Van Ligten behandelt ook de literaire kant van zijn zoon, de dichter vooral terwijl hij naar mijn smaak ook enorm veel potentie had op prozagebied. Gideon was ook een goede lezer met een smaak voor schrijvers die niet elke avond in een talkshow zitten: Etgar Keret, Erlend Loe, Rob van Essen, Aat Ceelen.

De Tzum-redactie in 2003, v.l.n.r. Coen Peppelenbos, Peter Middendorp, Gideon van Ligten.

Wie met anderen over Gideon praat, lacht ook binnen de kortste keren. Laat ik eindigen met een deel te citeren uit een preek van Gideon. Toen hij trainer was van een dameselftal uit Driesum trad hij tweemaal in de voetsporen van zijn vader. De club speelde, vanwege de geloofsovertuiging van de voetbalsters, op zaterdag. Een toernooi dat het hele weekend duurde zou, bij succes, ook inhouden dat er op zondag gespeeld moest worden. Om de ouders gerust te stellen is de trainer tweemaal in de huid gekropen van predikant. Voorafgaand aan de wedstrijden hield hij een dienst. De eerste

keer met een keurige Schriftlezing en een daarop volgende preek over teamwork eindigend met een nogal merkwaardig gebed.

Laat ons bidden: Heer tot U bidden wij en wij vragen U om ons genadig te zijn. Geef ons de kracht om elkaar te steunen, opdat wij met z'n allen een sterke bundel takken zullen zijn. Maar natuurlijk bidden wij ook voor de minder bedeelden onder ons, onze tegenstanders van vandaag. Wij vragen U hen te troosten in hun verdriet, dat vandaag ongetwijfeld groot zal zijn. Wij vragen dat niet omdat wij het verdienen, maar om Jezus' wil. Amen.

De tweede keer ging de preek over David en Goliath, waarbij Gideon zich identificeerde met de zo vaak bespote reus Goliath. 'Hij is zolang uitgedaagd, vernederd en beschimpt tot hij zich niet meer kon beheersen toen het kleinste, meest irritante Israëlietje hem ook nog eens kwam ergeren.' Maar het loopt verkeerd af als je kleine tegenstanders onderschat, houdt hij zijn voetbalsters voor die in de rol van reus worden gedrukt. En hij eindigt zijn preek met een opsomming van de manieren waarop ze hun tegenstanders zullen verslaan.

En op die manier moeten we dan in overdrachtelijke zin allereerst Oeverzwaluwen neerhouwen, alvorens wij de koppen van de Herauten zullen snellen. GAVC zullen vertrappen als ware het insecten. En uiteindelijk zullen we ONS vermorzelen tot er anders niets van ze overblijft dan opgedroogd bloed en stinkende pus.
Zo zal geschieden.

Je hoort direct weer dat hese stemgeluid met die ironische ondertoon. En je moet ondanks alles toch weer lachen.

Coen Peppelenbos

Alex van Ligten – Vertalen van verdriet, Gideon de dichter & Gideon de richter. Skandalon, Vught. 152 blz. € 14,95.